

2020-075

Archeologienota Marke Baliestraat 3

Programma van Maatregelen

Bert ACKE, Maarten BRACKE en Gwendy WYNS

7-5-2020

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen te Marke Baliestraat 3 (provincie West-Vlaanderen), gelegen binnen woongebied, waarbij de oppervlakte van de betrokken percelen groter is dan 3000m² en de oppervlakte van de bodemingrepen meer dan 1000m² bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het projectgebied heeft een eerder driehoekige vorm, is ca. 21.787m² groot en maakt deel uit van de KMO-zone Dumolinlaan/bouwcentrum Pottelberg. Ten noordoosten wordt het begrensd door de R8, de ringweg rond Kortrijk. In het westen sluit het terrein aan op de Baliestraat. Het noordwestelijk deel van het projectgebied is grotendeels bebouwd en verhard, rondom zijn meerdere bomen aanwezig. Het zuidoostelijk deel (perceel 487E2) is grotendeels landbouwgrond/weiland, in de oostelijke hoek is een klein deel hiervan bos. Centraal door het weiland, van NO naar ZW, loopt een voetweg nr. 24.

Minstens sinds eind 18de eeuw was het terrein onbebouwd, gelegen op een zekere afstand ten oosten van de dorpskern van Marke te midden van uitgestrekte landbouwgronden. Centraal door het plangebied, van NO naar ZW, loopt een landweg geflankeerd door bomen die in het noordoostelijke deel een rechte hoek richting het zuidoosten maakt. De noordoostelijke hoek van het projectgebied wordt weergegeven als een bos, het overige als landbouwgrond. In de loop van de 20ste eeuw komen er nog een aantal (land)wegen bij met grotendeels dezelfde N-Z oriëntatie. De luchtfoto van 1979-1990 toont het huidig uitzicht van het projectgebied wat onveranderd blijft tot op heden. Het noordwestelijk deel van het plangebied is bebouwd en grotendeels verhard, het zuidoostelijk deel is onbebouwd en in gebruik als landbouwgrond. De bebouwing in het noordwestelijk deel heeft vermoedelijk voor enige bodemverstoring gezorgd. De omvang en intensiteit hiervan kan op basis van alleen de bureaustudie niet bepaald worden. Ten westen van het plangebied stroomt de Markebeek, en het terrein helt ca. 10m af richting deze waterloop. Het is gelegen op de overgang van de beekvallei naar de hoger gelegen heuvelrug. In het lager gelegen deel, het noordwestelijk deel, van het plangebied is een matig droge tot droge lemig zandbodem met sterk gevlekte verbrokkelde textuur B-horizont aanwezig. Deze worden door een strook opgehoogde gronden gescheiden van elkaar. Op het hoger gelegen deel van het terrein is een matig droge tot matig natte licht zandleembodem zonder profiel aanwezig is. Deze laatste maakt deel uit van colluviale gronden. Op de potentiële bodemerosiekaart wordt aan het zuidoostelijk deel van het plangebied een lage erosiegraad toegekend. In de omgeving van het plangebied werd tot op heden volgens de Centraal Archeologische Inventaris nog geen gravend archeologisch onderzoek uitgevoerd. Gegevens verkregen via toevalsvondsten en veldprospecties in de ruime omgeving tonen echter aan dat de regio al sinds lang werd gefrequentieerd. Er zijn vondsten uit de steentijden en de Romeinse periode gekend. Ook middeleeuwse archaeologica werden meermaals aangetroffen, wat gezien de vroegste vermelding van Marke in de 11de eeuw niet onlogisch is. In de omgeving zijn meerdere laatmiddeleeuwse sites met walgracht te situeren.

Op basis van deze gegevens kan besloten worden dat het terrein een eerder ongekende archeologische verwachting heeft. Daarentegen is de kans niet onbestaande dat er archeologische sites aanwezig zijn. Er zijn landschappelijke (ligging aan de vallei van de Markebeek) en bodemkundige (zandleemgronden met erosie/afzettingen/afdekkingen) aanwijzingen dat het terrein een verhoogd potentieel heeft voor *in situ* bewaarde steentijd artefactensites. Daarnaast kunnen ook sites met grondsporen aangetroffen worden uit diverse archeologische periodes.

In eerste instantie zal het terrein bouwrijp gemaakt worden. Dit houdt in dat de bestaande bebouwing gesloopt zal worden, de bestaande verharding verwijderd en de aanwezig bomen gerooid. Hierna zal het terrein onderverdeeld worden in 4 eenheden waarop meerdere units van bedrijfsgebouwen met private wegenis en bijhorende nutsvoorzieningen gepland zijn. Langsheen de wegenis en in de noordwestelijke hoek is parkeergelegenheid voorzien. In deze hoek is daarnaast nog een wadi voorzien. Het terrein heeft een stijgend verloop van ca. 10m van NW naar ZO. Vanwege dit niveauverschil zullen de verschillende eenheden op plateau's gerangschikt worden waarvoor deels afgegraven en deels opgehoogd zal worden. Er zijn nog geen definitieve plannen van de funderingen beschikbaar, wel staat vast dat deze zal bestaan uit zoelfunderingen op maximum 1,5m diepte. In een eerste fase worden units 3 tot en met 9 van gebouw 2 aangelegd, de andere 3 gebouwen worden volgens vraag van de toekomstige kopers aangepast en gebouwd.

Er zullen aanzienlijke grondwerken plaatsvinden op het plangebied: het bouwrijp maken van de percelen, bodemingrepen voor aanleg van de wegenis met bijhorende nutsleidingen en -voorzieningen, funderingswerken, het optrekken van de gebouwen, aanleg van verhardingen en omgevingsaanleg. Ook het werfverkeer zal zijn invloed hebben op de ondergrond.

Het plangebied kent een eerder ongekende archeologische verwachting. Op basis van enkel het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site echter niet aangetoond worden. De geplande werken zijn van die aard dat eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd wordt. Een verder vooronderzoek kan relevante kennisvermeerdering genereren voor de algemene ontwikkelingsgeschiedenis van de omgeving van Marke, waar tot op heden weinig tot geen gravend archeologisch onderzoek gebeurde. Er dient bijgevolg verder vooronderzoek te gebeuren. Dit verder vooronderzoek dient in uitgesteld traject te gebeuren, na de afbraak van de gebouwen, het verwijderen van de verharding en het rooien van de bomen.

Het verder vooronderzoek bestaat uit enerzijds een landschappelijk booronderzoek (eventueel gevolgd door een archeologisch booronderzoek en een proefputtenonderzoek gericht op steentijd), anderzijds een proefsleuvenonderzoek. De modaliteiten van het verder vooronderzoek worden hiernavolgend behandeld.

2. Administratieve gegevens en afbakening

Locatiegegevens: Marke Baliestraat 3

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 70249,7 en Y: 166999,1; X: 71088,4 en Y: 167457,4

Kadastergegevens: Kortrijk, afdeling 6 Marke, sectie A, percelen 487E2 en 407K (zie figuur 5)

Het plangebied is ca. 21.787m² groot en komt volledig in aanmerking voor verder vooronderzoek.

Figuur 1 Aanduiding van het plangebied op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

3. Vraagstelling

Het doel van de onderzoeken is het achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de verdere ontwikkeling van het projectgebied. Daarnaast kan ook de verstoringsgraad in kaart gebracht worden. Hieronder worden enkele specifieke, niet limitatieve, onderzoeksvragen weergegeven.

- Vraagstellingen voor landschappelijke boringen:
  - Wat is de bodemkundige opbouw van het plangebied?
  - Zijn één of meerdere begraven archeologische niveaus aanwezig?
  - Is er een colluviaal pakket aanwezig? Is er sprake van erosie? Wat is de impact hiervan op het eventueel archeologisch erfgoed in de bodem?
  - Zijn er opgehoogde gronden aanwezig? Zijn hier in eerste instantie afgravingen uitgevoerd? Kunnen archeologische sporen nog bewaard zijn?
  - Zijn er aanwijzingen voor een mogelijke steentijdsite?
  - Is een verder verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek nodig? Zo ja, over het volledige plangebied of delen ervan?
  - Is een verder proefsleuvenonderzoek nodig? Zo ja, over het volledige plangebied of delen ervan? Moet het vooropgestelde sleuvenplan bijgesteld worden?
  - Zijn er aanwijzingen dat (een gedeelte van) het terrein zodanig verstoord is, dat er geen archeologische sites meer bewaard kunnen zijn?

- Vraagstellingen voor verkennend en waarderend booronderzoek:
  - Wat is de bodemkundige opbouw van het plangebied? Wijkt deze plaatselijk af van de bodemopbouw zoals gekarteerd bij het landschappelijk booronderzoek?
  - Zijn er aanwijzingen voor een steentijdsite?
  - Kunnen zones met concentraties afgebakend worden?
  - Wat is het niveau waarbinnen de silexartefacten zich bevinden? Kunnen deze stratigrafisch onderscheiden worden?
  - Is een verder onderzoek door middel van proefputten noodzakelijk? Zo ja, over het volledige plangebied of delen ervan? Wat is de omvang en ruimtelijke spreiding ervan (aantal, locatie, diepte,...)?
  - Is een verder proefsleuvenonderzoek nodig? Zo ja, over het volledige plangebied of delen ervan? Moet het vooropgestelde sleuvenplan bijgesteld worden?
  - Kan de optie *in situ* behoud gehanteerd worden? Of worden de niveaus bedreigd bij de geplande werkzaamheden?

- Vraagstellingen voor proefputten:
  - Zijn er aanwijzingen voor een steentijdsite? Is deze ruimtelijk vast te leggen?
  - Wat is het niveau waarbinnen de silexartefacten zich bevinden? Kunnen deze stratigrafisch onderscheiden worden?
  - Kan de optie *in situ* behoud gehanteerd worden? Of worden de niveaus bedreigd bij de geplande werkzaamheden?

- Is een vervolgonderzoek gericht op steentijd noodzakelijk, en zo ja, wat is de afbakening en aan welke modaliteiten (strategie, onderzoeksvragen) moet dit voldoen?

- Vraagstellingen voor proefsleuvenonderzoek:
  - Zijn er archeologische sporen aanwezig? Welke spoorcategorieën komen voor?
  - Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
  - Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en behoren ze tot één of meerdere periodes?
  - Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten of aanwijzingen voor andere functionele eigenschappen?
  - Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
  - Kan een archeologische site uitgesloten worden?
  - Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied?
  - Is een vervolgonderzoek noodzakelijk, en zo ja, wat is de afbakening en aan welke modaliteiten (strategie, onderzoeksvragen) moet dit voldoen?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem in de vorm van landschappelijke boringen (al dan niet gevolgd door verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek en mogelijk een proefputtenonderzoek) en verder onderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven de meest aangewezen methodes zijn om het plangebied te onderzoeken. De afbakening van het onderzoeksgebied is te vinden op de boven- en onderstaande figuren. De voorziene onderzoeksmethoden moeten niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden. Indien uit de landschappelijke boringen blijkt dat delen van het plangebied in dergelijke hoge mate verstoord of geërodeerd zijn dat verdere onderzoeksstappen geen nuttige kenniswinst zullen bijbrengen of dat er geen archeologisch erfgoed meer bewaard kan zijn, dan dienen alle verdere onderzoeksstappen inclusief het proefsleuven-onderzoek niet uitgevoerd te worden op deze delen.

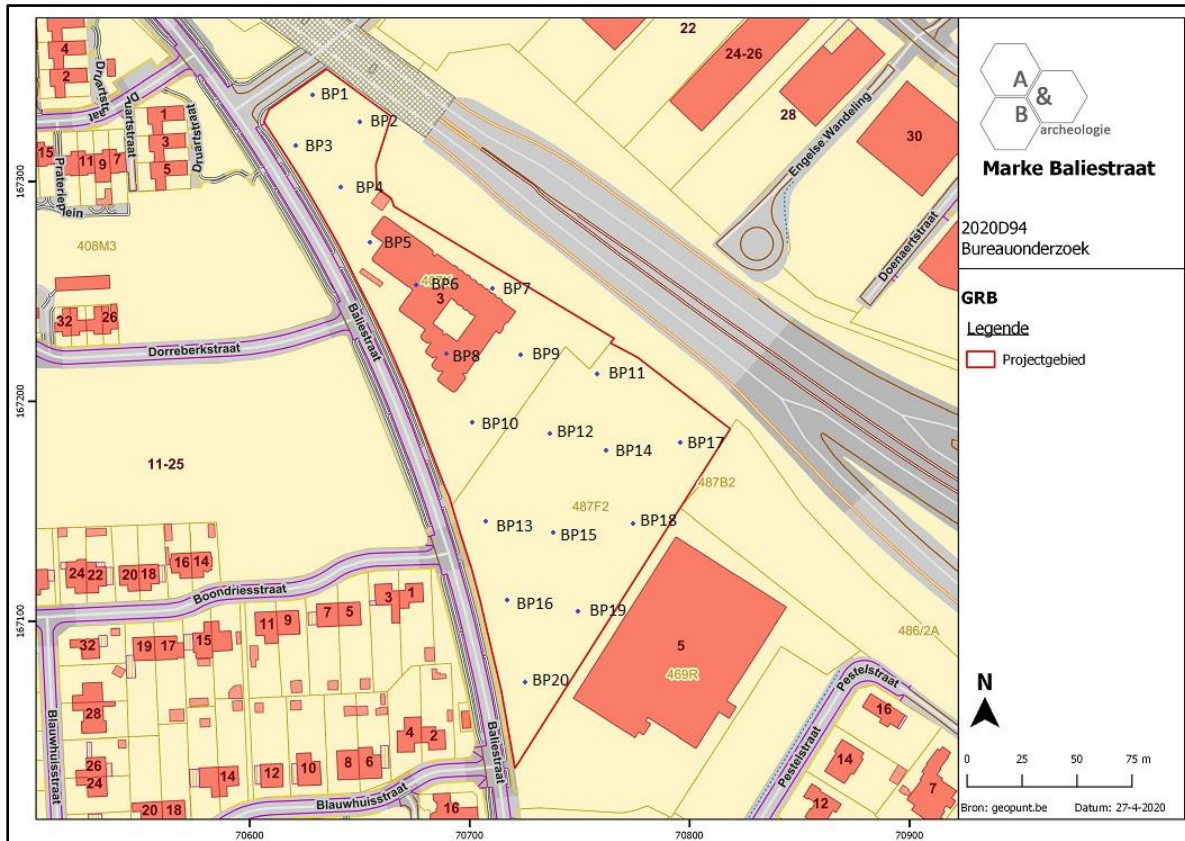
Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hieronder beschreven methodes dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

- Randvoorwaarden

Het is noodzakelijk dat het terrein vrij is van obstakels voorafgaand de start van het verder vooronderzoek. Dit betekent dat de bomen eerst moeten worden gerooid en de gebouwen worden afgebroken en de verharding verwijderd wordt. Hierbij is het van belang dat de bodemingrepen beperkt blijven tot de bovengrond. Op die manier wordt vermeden dat niet-gedocumenteerd archeologisch erfgoed beschadigd wordt. Bij het rooien van de bomen blijven de stronken staan, deze worden ook niet uitgefreesd. Bij het slopen wordt enkel bovengronds gesloopt, funderingen en kelders worden niet uitgebroken. De stronken en funderingen kunnen pas verwijderd worden indien het vooronderzoek heeft aangetoond dat er geen archeologische site aanwezig is, of – indien er wel een site aanwezig is – tijdens/na een eventuele opgraving van het terrein.

- Landschappelijke boringen

Er worden 20 boringen uitgevoerd, gelijkmatig verdeeld over het terrein. Het staat de uitvoerder vrij of deze boringen manueel of machinaal worden geplaatst; de manier van boren primeert niet, wel het adequaat kunnen beantwoorden van de onderzoeksvragen is van belang. Indien er bodems met potentieel voor steentijdsites gedetecteerd worden (bvb. afgedekte oude loopniveaus die dateren uit de steentijden, aanwezigheid van deels of volledige B-horizont, ...) of steentijd arte- of ecofacten worden aangetroffen in de boringen, moet overgegaan worden naar verkennend archeologisch booronderzoek. Indien dit potentieel er niet is (bvb. geen afgedekte oude loopniveaus die dateren uit de steentijden bewaard, A-C profielen, ...), kan overgegaan worden naar het proefsleuvenonderzoek. Indien uit deze boringen echter blijkt dat delen van het plangebied zodanig verstoord zijn dat er geen archeologisch bodemarchief meer bewaard is, dan dienen alle verdere onderzoeksstappen inclusief het proefsleuvenonderzoek niet uitgevoerd te worden op deze delen.

Figuur 2 Aanduiding van de boorpunten voor het landschappelijk booronderzoek binnen het plangebied, geprojecteerd op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

- Verkennend archeologisch booronderzoek

Een verkennend archeologisch booronderzoek heeft als doel archeologische sites op te sporen door middel van boringen en in het bijzonder het opsporen van steentijdsites. Bij dit onderzoek dient bovendien het opgeboorde grondmateriaal uitgezeefd te worden en te gecontroleerd op de aanwezigheid van silexartefacten en ander vondstmateriaal dat kan wijzen op de aanwezigheid van een steentijdsite (vb. verkoalde ecofacten). De gestelde voorwaarden voor een dergelijk onderzoek in de Code van de Goede Praktijk zijn hier richtinggevend. Indien hiervan wordt afgeweken, dient dit beargumenteerd te worden. Voor het opsporen van steentijdsites wordt een boorgrid van 10 bij 12m aangehouden. De boorpunten op de boorraai liggen 12m uit elkaar, terwijl de parallelle boorraaien 10m uit elkaar liggen. Ook hier kunnen afwijkingen op dit boorgrid beargumenteerd worden. De keuze van het boorgrid moet gebaseerd zijn op de resultaten van de landschappelijke boringen. Indien er effectief silexartefacten en/of ander vondstmateriaal dat kan wijzen op de aanwezigheid van een steentijdsite (vb. verkoalde ecofacten) bewaard zijn, dient overgegaan worden naar waarderend archeologisch booronderzoek. Indien echter voldoende gegevens verzameld op basis van de verkennende archeologische boringen om een programma van maatregelen op te stellen voor een steentijdopgraving, dan dienen de waarderende archeologische boringen niet uitgevoerd te worden.

- Waarderend archeologisch booronderzoek

Een waarderend archeologisch booronderzoek heeft als doel een reeds opgespoorde archeologische site te evalueren en in ruimte af te bakenen. Hierbij wordt het boorgrid op een beperkte locatie van het plangebied gezet, waar de boorresultaten van de verkennende boringen positief zijn gebleken. De inplanting van het boorgrid wordt gebaseerd op de resultaten van het reeds uitgevoerde verkennend archeologisch booronderzoek. De methode bestaat uit een boorgrid van 5 op 6m. De tussenafstand tussen de parallelle boorraaien bedraagt 5m en de onderlinge afstand tussen de boorpunten op een raai is 6m. De voorwaarden voor een dergelijk onderzoek worden ook hier bepaald door de Code van de Goede Praktijk. Eventuele afwijkingen worden duidelijk beargumenteerd.

- Proefputten

Op locaties waar tijdens het waarderend booronderzoek goede en *in situ* bewaarde concentraties silexartefacten en/of ander vondstmateriaal dat kan wijzen op de aanwezigheid van een steentijdsite (vb. verkoolde ecofacten) worden aangetroffen, worden proefputten in functie van steentijd artefactensites voorgeschreven. Onder concentraties wordt verstaan: ofwel meerdere artefacten per boorpunt, ofwel meerdere artefacten verdeeld over aangrenzende boorpunten. Indien echter voldoende gegevens verzameld werden op basis van de waarderende archeologische boringen om een programma van maatregelen op te stellen voor een steentijdopgraving, dan dienen de proefputten niet uitgevoerd te worden. In deze proefputten worden de verticale en horizontale spreiding van de vuursteenconcentraties geanalyseerd en geïnterpreteerd. Ook de aard, datering en waarde van deze concentraties worden bestudeerd, evenals hun relatie met het landschap en de impact van de geplande werken. In dit laatste geval wordt bekeken of eventueel *in situ* behoud mogelijk is of niet. De proefputten worden ingepland op basis van de waarderende archeologische boringen.

- Proefsleuvenonderzoek

Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied, dient gebruik gemaakt van de inplanting van 12 ononderbroken proefsleuven die het verloop van de helling volgen. Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak. De sleuven zijn 1,80 tot 2m breed. Daarnaast worden extra volg-, dwarsleuven of kijkvensters aangelegd om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen. Deze worden vrij gekozen door de uitvoerende erkende archeoloog tijdens het veldonderzoek.

Er wordt 10%, oftewel ca. 2178m², van de onderzoekbare oppervlakte opengelegd door middel van sleuven en 2,5%, oftewel ca. 545m², door middel van volg-, dwarsleuven of kijkvensters, zodat in totaal zo 12,5% oftewel ca. 2723m² onderzocht wordt.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand de start van het veldwerk. Indien nodig worden kwetsbare sporen (bv. graven) afgedekt met waterdoorlatende doek.

Figuur 3 Indicatif sleuvenplan, geprojecteerd op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

5. Gewenste competenties

- Het landschappelijk booronderzoek dient uitgevoerd te worden door een aardkundige of een assistent-aardkundige.
- Het eventuele verder verkennend en waarderend archeologische booronderzoek dient te gebeuren door een veldwerkleider met ervaring in verkennend of waarderend archeologisch booronderzoek.
- Het eventuele proefputtenonderzoek (steentijd) dient te gebeuren door een veldwerkleider met aantoonbare ervaring wat betreft steentijdonderzoek.
- Het team voor het proefsleuvenonderzoek moet bestaan uit minstens 2 archeologen met minstens 40 werkdagen veldervaring met proefsleuvenonderzoek. Minstens 1 van deze archeologen dient ervaring te hebben met onderzoek van meerperiodensites. Minstens 1 van deze archeologen dient minstens 200 werkdagen ervaring te hebben met onderzoek op zandleemgronden.

6. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen.